

NUMATOMO TEISINIO REGULIAVIMO POVEIKIO VERTINIMO PAŽYMA

Projekto pavadinimas	Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymo Nr. VIII-1099 pakeitimo įstatymo projektas (toliau – Įstatymo projektas).
Projekto rengėjas	Lietuvos Respublikos ūkio ministerija
Projekto tikslas	I Lietuvos teisę perkelti 2014 m. lapkričio 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2014/104/ES „Dėl tam tikrų taisyklių, kuriomis reglamentuojami pagal nacionalinę teisę nagrinėjami ieškiniai dėl žalos, patirtos dėl valstybių narių ir Europos Sąjungos konkurencijos teisės nuostatų pažeidimo, atlyginimo“ (toliau – Direktyva) materialines ir procesines nuostatas, reglamentuojančias žalos, padarytos konkurencijos teisės pažeidimais, atlyginimą, kad nukentėję fiziniai ir juridiniai asmenys (verslas) Lietuvoje turėtų ne mažiau palankias galimybes reikalauti visos konkurencijos teisės pažeidimais padarytos žalos atlyginimo, nei kitose ES valstybėse narėse. Kaip nurodoma Europos Komisijos poveikio vertinimo ataskaitoje dėl Direktyvos projekto (http://ec.europa.eu/competition/antitrust/actionsdamages/impact_assessment_en.pdf; toliau – Ataskaita), iki Direktyvos priėmimo visoje ES buvo identifikuotos 2 problemos, susijusios su privačiu konkurencijos taisyklių įgyvendinimu (konkurencijos teisės pažeidimais pažeistų teisėtų teisių ir interesų gynimas privačia teismine tvarka): 1) sunkumai nuo konkurencijos teisės pažeidimų nukentėjusiems asmenims gauti kompensacijas dėl patirtos žalos; 2) neaiški sąveika tarp viešojo ir privataus ES konkurencijos taisyklių įgyvendinimo (teisė į kompensaciją kartais gali būti nesuderinama su Europos Komisijos ir nacionalinių konkurencijos institucijų viešojo ES konkurencijos taisyklių įgyvendinimo užtikrinimo veiksmingumu – taip būna tais atvejais, kai nukentėjusysis dėl konkurencijos teisės pažeidimo siekia gauti informacijos, kurią konkurencijos institucija gavo pažeideiui savanoriškai bendradarbiaujant pagal atleidimo nuo baudų programą ir pan.). Ataskaitoje nurodoma, kad nesiimant jokių priemonių, šios problemos toliau išliks arba didės (12 psl.).

Siūlomo projekto poveikio įvertinimas (teigiamos ir (ar) neigiamos pasekmės)

Poveikis ekonomikai (verslo sąlygoms ir konkurencijai)	Įstatymo projektu siūlomas reguliavimas turės teigiamą poveikį laisvam prekių, paslaugų, kapitalo ir darbo jėgos judėjimui – Įstatymo projektu dar labiau skatinama konkurencija ir sąžiningas verslas, o konkurencija ir sąžiningas verslas tiesiogiai susiję su aukščiausiu aptartomis 4 pagrindinėmis laisvėmis, kurių plėtra įmanoma tik sąžiningo verslo aplinkoje. Siūlomas reguliavimas taip pat turės teigiamą poveikį užsienio investicijoms Lietuvoje, kadangi potencialūs investuotojai galės būti tikri, kad galės išsireikalausiti kitų ūkio subjektų konkurencijos teisės pažeidimais padarytos žalos atlyginimą. Siūlomas reguliavimas taip pat pagerins ūkio subjektų konkurencines sąlygas, kadangi bus skatinama sąžininga konkurencija, t.y. bus skatinama konkurencinius pranašumus įgyti tik teisėtais būdais. Siūlomas reguliavimas, esant padidėjusiai konkurencijai, atitinkamai skatins didesnę produktyvumą ir gamybos efektyvumą, o kartu ir ekonomikos augimą. Išsamių taisyklių, reglamentuojančių konkurencijos teisės pažeidimais padarytos žalos atlyginimą (priėmus šį Konkurencijos įstatymo pakeitimą), sukūrimas nacionalinėje teisėje turės teigiamą įtaką verslui. Viena vertus, tokių taisyklių sukūrimas turės teigiamą įtaką sąžiningai rinkoje konkuruojančių ūkio subjektų veiklai, kadangi jie turės teisę prašyti konkurencijos teisės pažeidimais patirtos žalos atlyginimo. Be to, tokių taisyklių sukūrimas veiks ir kaip tam tikra prevencinė priemonė ateityje – tikimasi, kad turėtų sumažėti būsimų konkurencijos teisės pažeidimų, taip pat bus užtikrinta didesnė ūkio subjektų atitiktis nacionalinėms ir ES konkurencijos taisyklėms (Direktyvos nuostatomis tikimasi sumažinti ES vidaus rinkoje kylančius konkurencijos iškreipimus (Ataskaitos dėl Direktyvos projekto santraukos lietuviška versija: http://ec.europa.eu/competition/antitrust/actionsdamages/summary_impact_assessment_lt.pdf, 4 psl.; toliau – Ataskaitos santrauka). Tai reiškia, kad verslas turės geresnes galimybes ginti pažeistas savo teises ir teisėtus interesus privačia
---	--

tvarka, o nebūtinai kreipiantis tik į Konkurencijos tarybą su pareiškimu dėl konkurencijos įstatymo pažeidimo. Verslas taip pat turės ir geresnes sąlygas išsietiškoti patirtą žalą ir jau po Konkurencijos tarybos nutarimo priėmimo, kuriuo bus konstatuojamas konkurencijos teisės pažeidimas.

Įrodymų išreikalavimo taisyklės, Įstatymo projektu įtvirtintos siūlomame Konkurencijos įstatymo 52 straipsnyje, padidins privataus konkurencijos taisyklių įgyvendinimo efektyvumą Lietuvoje.

Įstatymo projektu siūlomas reguliavimas iš esmės gali paveikti bet kokio dydžio konkurencijos teisę linkusius pažeisti ūkio subjektus bet kuriuose ūkinės veiklos sektoriuose (tiek didelės, tiek ir mažos ar vidutinės įmonės, ar kitus asmenis, konkurencijos įstatymo prasme suprantamus kaip ūkio subjektai). Visgi, suprantant ypatingą mažų ir vidutinių įmonių padėtį ir siekiant nepataisomai nepakenkti jų veiklai, siūlomu reguliavimu (kaip ir Direktyvoje), mažoms ir vidutinėms įmonėms nustatytos tam tikros išimtys, susijusios su žalos atlyginimu: siūlomo Konkurencijos įstatymo 45 straipsnyje siūloma numatyti, kad kai konkurencijos įstatymo pažeidimą padaro maža arba vidutinė įmonė, ji atsako tik savo tiesioginiams ir netiesioginiams pirkėjams arba tiekėjams, jei jos rinkos dalis neviršijo 5 procentų ir solidariosios atsakomybės taisyklių taikymas sukeltų neišvengiamai neigiamas pasekmes tokio subjekto veiklai. Išimtis netaikoma, jei maža arba vidutinė įmonė buvo konkurencijos teisės pažeidimo iniciatorė ar anksčiau jau buvo padariusi konkurencijos teisės pažeidimą, ar jei kiti nukentėję asmenys, kurie nėra mažos arba vidutinės įmonės tiesioginiai ir netiesioginiai pirkėjai arba tiekėjai, negali gauti visiško žalos atlyginimo iš kitų pažeidimą padariusių ūkio subjektų, nei maža arba vidutinė įmonė. Daugelis mažų ir vidutinių įmonių, skirtingai nei didelės įmonės, turi itin ribotus finansinius ir žmogiškuosius išteklius, jų vykdomos veiklos ekonominis mastas nėra didelis. Be to, tokios įmonės patiria daugiau sunkumų konkuruodamos rinkoje (mažesnėms įmonėms dažnai nustatomos didesnės produkcijos/paslaugų kainos dėl mažesnio užsakomo kiekio ir didesnės jų nemokumo rizikos).

Siūlomas reguliavimas iš esmės turėtų teigiamai veikti ir naujų ūkio subjektų patekimą į rinką, kadangi tokie ūkio subjektai galės būti tikri, kad patyrus tam tikrus rinkoje jau veikiančių ūkio subjektų nesąžiningus ir konkurencijos teisę pažeidžiančius veiksmus, turės teisę reikalauti tokios situacijos atstatymo, kuri jų atžvilgiu būtų, jei kiti ūkio subjektai nebūtų padarę pažeidimo.

Dėl tokių sukurtų taisyklių teigiamą poveikį taip pat turėtų pajusti ir fiziniai asmenys, kadangi dar labiau suintensyvėjus konkurencijai tarp ūkio subjektų, laimės vartotojas, gaudamas aukštesnės kokybės prekę ar paslaugą, ar prekę ar paslaugą žemesne kaina. Be to, konkurencijos teisės pažeidimu patirtos žalos atlyginimo teisme galės reikalauti ir pats fizinis asmuo. Tai reiškia, kad, jei, pavyzdžiui, tam tikrą laikotarpį fizinis asmuo permokėjo, už tam tikrą, pavyzdžiui, dominuojančią padėtį užimančio ūkio subjekto teikiamą paslaugą, iš tokio paslaugos teikėjo teisminiu keliu jis galės susigrąžinti visą dėl tokios permokos patirtą žalą.

Poveikis valstybės finansams

Priėmus Įstatymo projektu siūlomas nuostatas, numatoma, kad dėl Įstatymo projekto naujų nuostatų padidės Vilniaus apygardos teismo darbo krūvis (ekspertiniu vertinimu, per metus teismas išnagrinės iki 50 tokios kategorijos bylų).

Pagal vieną iš alternatyvų numatoma, kad dėl tokio padidėjusio Vilniaus apygardos teismo krūvio per metus reikės iki 17 500 eurų lėšų šių bylų nagrinėjimui. Toks valstybės biudžeto lėšų poreikis apskaičiuotas pagal toliau pateikiamą skaičiavimą. Vilniaus apygardos teismo 2015-2017 m. strateginiame veiklos plane

(http://www.vat.lt/download/2063/strateginis%20veiklos%20planas%202015-2017_patvirtintas.pdf, 2 psl.)

nurodyta, kad teismui per metus reikia apie 4,5 mln. eurų asignavimų (asignavimų skaičius iš esmės labai panašus tiek 2015 m., tiek 2016 m., tiek ir 2017 m.). Šio plano 5 lentelėje (plano 10 psl.) nurodyta, kad kasmet (tiek 2015 m., tiek 2016 m., tiek ir 2017 m.) teismas iš viso išnagrinėja 12 758 bylas (3 611 bylas kaip pirma instancija ir 9 147 bylas kaip apeliacinė instancija). Vadinas, sąlyginai valstybės biudžetui kasmet viena šio teismo išnagrinėta byla kainuoja apie 350 eurų (4,5 mln. EUR : 12 758 bylos). Kadangi numatoma, kad Vilniaus apygardos teismas per metus išnagrinės iki 50 dėl konkurencijos teisės pažeidimais padarytos žalos atlyginimo bylų, šių

bylų nagrinėjimui per metus reikės iki 17 500 eurų (350 EUR x 50 bylų) valstybės lėšų. Pagal kitą iš alternatyvų (tiksliau įvertinant tai, kad šios bylos patektų prie sudėtingiausių teismo nagrinėjamų bylų ir tai, jog „darbo vietos“ kaina galimai būtų tikslesnis matas skaičiavimams), tokioms byloms nagrinėti Vilniaus apygardos teismui per metus iš viso reiktų iki 72 060 eurų. Toks valstybės biudžeto lėšų poreikis apskaičiuotas pagal toliau pateikiamą skaičiavimą.

Pagal Vilniaus apygardos teismo pirmininko pateiktą informaciją, 50 bylų dėl konkurencijos teisės pažeidimais padarytos žalos atlyginimo nagrinėjimas per metus iš esmės sudarytų vieno teisėjo su jo pagalbininkais darbo krūvį, nagrinėjant tokio pobūdžio bylas pirmąją instanciją.

Vilniaus apygardos teismo pirmininkas pateikė tokius vieno teisėjo su jo pagalbininkais vidutinių mėnesio atlyginimų /darbo vietos kainos skaičiavimus eurai:

Pareigybė	Pareiginė alga	Priedas už stažą	Priedas už kv. klasę	Viso DU	Darbdavio soc. draudimo mokesčiai	Darbo vietos kaina
Teisėjas (17,2)	2244,60	471,37		2715,97	841,41	3557,37
Teisėjo padėjėjas (A13)	822,15	73,99	246,65	1142,79	354,04	1496,82
Posėdžių sekretorė (B6)	522,00	46,98	156,60	725,58	224,78	950,36

Tokiu atveju tokioms byloms nagrinėti Vilniaus apygardos teismui per mėnesį iš viso reiktų iki 6 005 eurų (3 557,37 EUR+1 496,82 EUR+950,36 EUR). Per metus tokioms byloms nagrinėti Vilniaus apygardos teisme reiktų iki 72 060 eurų (6 005 EUR X 12).

Taigi, įvertinus abi aukščiau nurodytas alternatyvas šių bylų nagrinėjimui Vilniaus apygardos teismui per metus reiks nuo 17 500 eurų iki 72 060 eurų valstybės lėšų.

Nukentėjusių asmenų bylinėjimosi išlaidos ar gautos kompensacijos, jiems atlyginus konkurencijos teisės pažeidimais padarytą žalą, neigiamai neįtakos valstybės finansų, o priešingai, gali turėti netgi teigiamą poveikį valstybės finansams – asmenims gavus jiems priklausančias kompensacijas, tai gali skatinti ekonomikos augimą, kas gali reikšti, kad gali būti surenkama daugiau pajamų į valstybės biudžetą.

Poveikis administracinei naštai

Kaip vienas iš galimai neigiamų aspektų galėtų būti paminėtina tai, kad gali padidėti Vilniaus apygardos teismo darbo krūvis, kadangi sukūrus išsamias taisykles dėl konkurencijos teisės pažeidimais padarytos žalos atlyginimo, teisme gali padaugėti bylų dėl konkurencijos teisės pažeidimais padarytos žalos atlyginimo. Tačiau toks teismo darbo krūvio padidėjimas neturėtų būti itin ženklus. Tokį teiginį galima patvirtinti labai konkrečiu Jungtinės Karalystės pavyzdžiu. Kaip nurodyta Įstatymo projekto aiškinamajame rašte, Jungtinė Karalystė dar iki Direktyvos priėmimo buvo viena iš 3 ES valstybių narių, kuriose privačia teismine tvarka žalos dėl konkurencijos teisės pažeidimais padarytos žalos atlyginimo procesai buvo aktyviausi. Tačiau kaip nurodoma Ataskaitoje (Ataskaitos 63 psl.), Jungtinės Karalystės konkurencijos institucija (angliškas sutrumpintas pavadinimas – OFT) nuo 2000 m. iki 2007 m. konstatavo 21 konkurencijos pažeidimą, tačiau **tik dėl 2 iš jų** teismuose ieškinius dėl žalos atlyginimo pareiškė žalą patyrę asmenys. Iš 45 žalą patyrusių įmonių **tik 5** nusprendė teikti ieškinius dėl žalos atlyginimo. Be to, kaip nurodoma Ataskaitoje, dėl Direktyvos taisyklių bylos dėl žalos atlyginimo neturėtų tapti tokiu masiniu reiškiniu, kaip JAV (Ataskaitos 63 psl.). Taip pat svarbu pažymėti, kaip ir nurodyta Ataskaitoje, jog Direktyva skatina taikų ginčų sprendimą ne teisme. Atsižvelgiant į visas šias aplinkybes, neturėtų būti staigaus bylų (ir bylinėjimosi išlaidų) Vilniaus apygardos teisme augimo, tačiau akivaizdu, kad jų skaičius turėtų padidėti. Prognozuojant tokį

padidėjimą, galima manyti, kad toks augimas bus nuosaikus, o ne staigus, t.y. maksimaliomis prognozėmis turėtų būti iki 50 išnagrinėtų bylų per metus (taip pat žr. Ataskaitos 63 psl.). Prie šio bylų skaičiaus taip pat gali prisidėti ir bylų, susijusių su pažeidimą padariusių ūkio subjektų tarpusavio ginčais dėl nukentėjusiam asmeniui atlygintos žalos dalies išreikalavimo.

Įstatymo projektu numatoma geresnė viešojo konkurencijos taisyklių įgyvendinimo užtikrinimo apsauga sumažins Konkurencijos tarybos administracinę naštą (taip pat žr. Ataskaitos santraukos 10 psl.).

Ataskaitoje nurodoma, kad priėmus nacionalines Direktyvą perkeliančias priemones, bylinėjimosi išlaidos Europoje neturėtų viršyti 10-20 proc. reikalavimo (priteisto) bylose dėl žalos atlyginimo dydžio (Ataskaitos 61 psl.). Nors bylinėjimosi išlaidos yra labai individualus dalykas ir priklauso nuo bylos sudėtingumo ir nuo to, kaip asmuo veda bylą, manytina, kad tokie patys arba panašūs skaičiai bus ir Lietuvos atveju.

Siūlomas reguliavimas turėtų turėti teigiamą poveikį fiziniams asmenims, kadangi Įstatymo projekte įtvirtinamos žalos įrodinėjimą palengvinsiančios taisyklės, kuriomis galės pasinaudoti ir fiziniai asmenys. Taigi, siūlomas reguliavimas turėtų sumažinti administracinę naštą fiziniams asmenims.

Informacija apie asmenį ir instituciją, atsakingą už poveikio vertinimą

Vardas ir pavardė	Kęstutis Šukvietis
Pareigos	vyriausiasis specialistas
Institucija (padalinys)	Ūkio ministerijos Įmonių teisės ir verslo aplinkos gerinimo departamento Geresnio reglamentavimo politikos skyrius
Telefono numeris ir elektroninio pašto adresas	8 706 64828, el. p. kestutis.sukvietis@ukmin.lt.